

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

זמני השבת

ירושלים

כניסה 18:42 יציאה 19:34 ר"ת 20:20

גיליון 205

צו (שבת הגדול) - תשפ"ג

"אל תאמין בעצמך עד יום מותך"

פרשתנו פותחת בפסוק: "צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח קל הליקה עד הפקר ואת המזבח תוקד בו".

אומר ר' בחיי: בא ללמדנו כי קרבן עולה הוא הנכבד שבכל הקרבנות כולן ותועלת כפרתו עצומה. דע כי כל מיני הקרבנות הם י"ג כמספר י"ג מדות, חמשה מהן באות מהקמח, והן, מנחת סולת, מנחת מרחשת, מחבת, חלות, רקיקין, וכלן נקראין קרבן. השמונה מהם הם בעלי חיים, והם, עולה, חטאת, אשם, תודה, שלמים, בכור, מעשר, פסח, יש מהם נאכלים לכהנים כגון חטאת ואשם ובכור, ויש מהן נאכלים לבעלים כגון מעשר, פסח ותודה. יש שאינו נאכל לא לכהנים ולא לבעלים, והוא קרבן עולה שאין לבני אדם בו שום חלק אלא כולו להקב"ה, וזהו לשון כליל, וקרבן זה של עולה הוא הנכבד שבכל הקרבנות כולן, וכן מוכיח הלשון שאמר היא העולה, הוסיף לומר היא העולה, למעלת הקרבן וחשיבותו, גם פרי מעשיה גדול שמכפרת על הרהור הלב (כאשר אדם חוטא במעשה, יש לו את האפשרות להתאפק ולא לעשות המעשה. אבל במחשבה אין שליטה לאדם כי כוח פתאום קופצת לו מחשבה לא טובה לראש. לקרבן זה יש יכולת לכפר על הרהורים אלו. כמובן, שאין הרהור מגיע אלא מלב פנוי מחכמה, שאין המוח יכול לחשוב שתי מחשבות בו זמנית ואם היה מהרהר בדברי תורה ממילא לא היה מהרהר בחטא). עולה שמכפרת על העולה על הרוח. והיה קרבן עולה קרב כל הלילה עד הבקר, לפי שהאדם מחשב בלילה וחוטא ביום, הוא שאמר הנביא: 'חושבי און ופועלי רע על משכבותם באור הבקר יעשוהו, ועל כן צוותה התורה שתהיה כפרה בזמן העבירה. ולפי שעיקר העברה היא ברוח, היה הכל כליל באש ושב אל הרוח, ולא היה רשות לדבר גופני ליהנות ממנו".

אומר רש"י: אין צו אלא לשון זירוז. כך מצאנו גם ביוסף: "וַיִּצְוֵ יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת פְּלִיָּהֶם בָּרֶךְ וּלְהִשָּׁיב בְּסִפְיָהֶם אִישׁ אֶל שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֶדֶה לְדָרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן". ואילו כאשר רצה שירדפו אחרי אחיו בטענה שגנבו את הגביע לא אמר יוסף לשון ציווי, מדוע השינוי? אלא, בעבור הגביע מובן להם הדבר שנעשה כאן עבירה והם עושים זאת בזריזות מאליהם. אבל באשר למלא את כליהם באוכל, מדוע עליהם להזדרז? ולכן שם יש לשון זירוז מיוסף.

שואל רש"י: מה המיוחד בקרבן עולה שצריך זירוז מיד ולדורות? שיש בו חסרון כיס, שעולה כולו לגבוהה.

מבאר המלבי"ם: חסרון הכיס הוא אצל הכהן. כיוון שאם יבואו שני אנשים להקריב, אחד יביא חטאת או אשם (לכהן יש בהם חלק, הוא כבר רואה את הארוחה שלו) והשני יביא עולה (שאינו לכהן חלק בה), מה יעדיף? וודאי את החטאת ולכן אומרת התורה לשון זירוז שלא יפסחו הכהנים על קרבן העולה.

כאן מתעוררת לנו שאלה, מובן היה דבר הזירוז, אם היה מדובר בכהנים שבבית שני. שהרי ידוע שבתקופת בית שני היו כהנים שקנו את הכהונה הגדולה בכסף וזאת על אף שלא היו משלימים שנתם ומתים והכל בעבור כבוד. כך מספר הנביא על חפני ופנחס שהיו לוקחים מישראל יותר ממה שמגיע להם ועשו לעצמם חוק ומשפט. הם היו מרימים את הסיר של ישראל, נועצים בו קלשון ומה שעולה בו לוקחים לעצמם, זהו גזל גמור ובזיון לקרבן. ועשו רעה גדולה יותר מזו, שהיו חטיפים מבשר הזבח ושמו על שולחנם לפני שולחן ה' (המזבח).

כהנים אלו מובן מדוע צריכה התורה לזרז אותם. אבל בפרשה שלנו מדובר באהרון הכהן ובניו. אהרון שעשה את העגל הבין שבקשת העם נובעת מפירוד הלבבות כיוון שהכוח המאחד שהוא משה איננו. מה עשה, צירף את הזהב יחד וחשב שע"י צירוף הזהב יצליח לצרף גם את לבבות ישראל. אומנם תוכנית אהרון לא צלחה, אבל הקב"ה ידע מה כוונתו האמיתית ושהיא טהורה ושילם לו בקרבן חביתין שהיה קרב בכל יום ובו שתיים עשרה חלות כנגד שניים עשר שבטים.

על אהרון נאמר: "תִּמְיֹד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ", אחד כזה מענינת אותו חתיכת בשר? אחד כזה צריך זירוז? ועוד שאחר מות שני בני אהרון, אומרת התורה: "וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אַחֲרַי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְתּוּ" מבאר רש"י: "משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרון". ומדוע זקוק אהרון לזירוז? מספיק שיגיד לו לא להיכנס והוא יבצע זאת.

אומר ר' אליהו לופיאן: דע, כי כל אדם קרוץ מחומר ויש לו בחירה. כל זמן שהוא בעולם הזה, יכול אדם להטות ליבו אל האמת ולזכות לחיי העולם הבא. מאידך, יכול הוא חלילה להטות ליבו לרע ובוה לאבד את חיי הנצח.

אומר הרמב"ם: הרשות ניתנה לאדם להטות ליבו להיות צדיק כמשה או חלילה רשע כבלעם.

לאדם יש בחירה וכל עוד הוא חי, אין הוא יכול לחמוק מהיצר ואפילו הוא גדול כאהרון, שכל הגדול מחברו, יצרו גדול ממנו. פעמים בתקופה של חופש, אדם מתקרר מהתורה ועבודת השם ונופל קרבן ליצר. החופש האמיתי הוא "במיתתה", כמו שכתוב בתהילים: "במתים חפשי כמו חללים שכבי קבר". עד אז אסור לו לאדם להרפות מהתורה, כי כאשר מרפים היצר מתגבר ומנסה להשיג אחיזה. הדברים נכונים לרשעים וגם לצדיקים שהם אפילו בסכנה גדולה יותר. לכן התורה אומרת, "צו את אהרון ואת בניו", זרז אותם שלא ייקחו חטאת לפני עולה.

עניין דומה ראינו בפרשת, אשת יפת תואר. אומרת התורה: "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַיִּתְּנֵךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיטָה שְׁבִי'וֹ". אומרים רבותינו, אם שי במלחמה שבי, משמע שזו מלחמת רשות. על מלחמת רשות כתוב: "מִי הָאִישׁ הַזֶּה הִנֵּה הֵרָא וְרַךְ הִלָּבֵב יִלְךְ וַיִּשָּׁב לְבֵיתוֹ". ממה הוא ירא? מעבירות שבידו, כגון שדיבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש (גרם לברכה שאינה צריכה). אחד כזה יתכן ולא ישוב מהמלחמה ויכול לחזור לביתו (מכאן נבין מה יהיה על המדבר בבית הכנסת). נמצא שהיצואים למלחמת הרשות הם המובחרים והצדיקים שבעם ועליהם אומרת התורה "וְרָאִיתָ בְּשָׂבָה אֵשֶׁת יָפֵת תֵּאָר וְחִשְׁקָהּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה". אומרת הגמרא בקידושין (כא:): "כי מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבלות". הכוונה, מוטב שהתורה תתיר אישה יפת תואר, מאשר שיקחו אישה אסורה.

הקב"ה יודע שמלחמה זו עת רפיון להם מהתורה והתיר להם אישה יפת תואר ולמרות שכולם צדיקים, גם להם יש יצר הרע והתורה יודעת טבע האדם אפילו שהוא צדיק. שאם יעמוד במבחן כאשר אינו אוהז בתורה כראוי למדרגתו, הוא עלול להיכשל ולכן מוטב להתיר לו המעשה ושלא יכשל. יש כאלה שבטוחים שקנו את עניין התפילה בקניין גמור ואין שום אפשרות להזיז אותם משלוש תפילות במניין. עלינו לדעת שאין ביטחון כזה! לא משנה כמה אדם יהיה גדול, היצר אינו מרפה.

הירושלמי מביא מעשה בחסיד, שהיה גורס את המשנה באבות: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" בשינוי ואומר 'עד זקנותך', במקום יום מותך. זאת כיוון שהבין שהוא זקן ואין לו כבר פיתויים. משמייים הקפידו עליו ושלחו לו ניסיון של אישה יפה מזמן תובל קין (שיא היופי). ראה אותה אותו חסיד ופתח איתה בדברי חשק (ללא מעשה), שבמדרגתו זו עבירה לא פשוטה. לאחר מספר רגעים התעשת ונכנס בו צער על הדיבור שהתגבר עליו עד שכנס לסכנת נפשות. מלמעלה רמזו ליצר להתגלות אליו ואותה רוח הפכה למלאך חבלה והודיע לו שזה ניסיון משמייים על כך ששינה את גרסת המשנה ושידע שיכול היצר לגבור גם על זקן חסיד.

התורה שהיא רלוונטית לכל אדם ובכל מדרגה שיהיה כתבה לנו לשון זירוז. שנדע כי אם נרפה מהתורה, היצר עלול להתגבר עלינו ועלינו להישמר תמיד.

בכדי שאדם יקנה יראה אמיתית, הוא זקוק לענווה ושפלות. רבותינו תיקנו לנו בתפילה לומר: "ומקבלים עול מלכות שמיים זה מזה". שאל **השם משמואל** את הגאון מסוכוצ'וב: מה שייך במלאכי השרת קבלת עול מלכות שמיים? וכי יש להם יצר הרע שצריך למגר אותו כמו לבני האדם? השיב לו: למלאכים ישנו רצון אדיר להציץ ולראות מה יש למעלה מהם (זו הבעיה של כולם). הרצון שלהם הוא לשבח את הקב"ה ולדעת מה יש למעלה ואותו עול מלכות שמיים, מונע מהם את הרצון הזה לעלות ונשארים במקומם. כך על האדם להיזהר שלא לעלות מעלה ולהתגאות.

אומנם התורה פותחת בציווי לאהרון, אבל בהמשך מדברת על תרומת הדשן. תרומת הדשן היא אחת מעבודות הכהן שהיה זוכה בה והייתה מתבצעת בבוקר. הכהן היה עולה בכבש המזבח, מפנה את הגחלים והיה לוקח את אפר הקרבנות שנשרפו במהלך על אותו היום והלילה על המזבח ומניח האפר על הרצפה במזרח הכבש לאחר שהיה יורד ממנו. האפר היה בגובה של שלושה טפחים ובדרך נס היה האפר נבלע ברצפה.

אם נתבונן נבחין כי כאשר האדם היה שוחט את הקרבן, לא היה מתרחש כל נס. לאחר מכן היה עולה להישרף על המזבח וכאן היתה יורדת אש משמייים לאכל את הקרבן, אבל זה לא נס מושלם כיוון שהיה צורך להדליק את האש גם למטה. אבל לאחר שנשרף כל הקרבן, אז זוכים לנס גלוי בו האפר נבלע ברצפה. שואלת הגמרא: שחיתת הקרבן זה העיקר, ומדוע לא נעשה הנס מתחילה ונעשה רק לאחר שהקרבן כלה לגמרי?

אומר **המדרש רבה** (כי תשא): הראה לו הקב"ה למשה אוצרות ומתן שכן מתוקן לצדיקים. משה שואל למי אוצר זה? ומשיב הקב"ה: לעושה מצוות. אוצר זה למי? למגדלי יתומים וכל אוצר ואוצר היה שואל משה והקב"ה משיב. ראה אוצר גדול ושאל, למי זה? אמר לו, מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו, אני עושה לו חיים ונותן לו מזה. שואל **האבני נזר**: ממתני יש מתנות חיים אצל הקב"ה? אין דבר כזה! אז מה הכוונה שמי שאין לו מקבל חיים? אלו הם המרגישים עצמם בענווה וכל מה שעשו ופעלו, לא עשו זאת מכוחם והם בעצם לא פעלו כלום. אלו שכרם גדול מאותו אוצר.

אומר המדרש משלי (טו,ו): "מה שעשתה חכמה לראשה, עשתה ענווה עקב לסוליותיה". אברהם אבינו מכונה, אדם גדול שבעניקים ולמרות גדולתו שזכה להיות רגל במרכבה, הדבר לא מנע ממנו לשרת את כל עובדי הדרכים. כפי שאנו אומרים: 'האל-הגדול', זה בחסד. כיוון שמדוע שהקב"ה ברוב גדלותו ידאג לנו? כי במקום גדלותו, שם מתגלה ענוותנותו. כך אבותינו, שהם מרכבה לשכינה, לא ראו עצמם כגדולים ולא מנעו מעצמם לתת לאחרים.

אהרון בו אנו עוסקים, עליו אומרת הגמרא בהוריות, שהיו עומדים לו שתי טיפות שמן המשחה על זקנו והיה חושש משה מעל בשמן (שהרי הוא קודש). יצאה בת קול ואמרה: כשמן הטוב כטל חרמון. מה טל אין בו מעילה, כך בשמן אין מעילה. חשש אהרון אולי הוא מעל, יצאה בת קול ואמרה: הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מה משה לא מעל, כך גם אתה לא מעלת.

אהרון הכהן, למרות גדלותו היה אוהב שלום ורודף שלום והיה עושה שלום בית בין איש לאשתו (פעמים שזה מגיע למקומות נמוכים מאוד), בזמן הזה היה יכול אהרון לייחד ייחודים ולהקטיר קטורת ובמקום זה, הוא יושב ושומע מה אמר לה בעלה ומה השיבה האישה... אהרון לא חושב על עצמו וגדלותו, הוא רוצה להשכין שלום. זו ענווה!! ואדם שלא יקנה את מידת ענווה ייכשל.

אומרים רבותינו, מי שדעתו שפלה עליו, מעלה עליו כאילו הקריב את כל הקרבנות כולם. בכל קרבן יש בחינה אחרת, בדעת שפלה יש את כל הבחינות. תמיד תהיה לו הכרת הטוב כי מבין שהכל מלמעלה (קרבן תודה), יחשוש לחטא (אשם) וכו' וכאילו הקריב כל הקרבנות כולם.

תכלית הקרבן, שיהיה לאדם ענווה, עפר ואפר בדיוק כפי שקורה לקרבן לאחר השריפה. נמצא, שאדם מקריב קרבן וזה מעשה גדול אבל עדיין אין בו נס. כאשר מתחילה שריפת הקרבן מתחיל הנס, אבל הנס הפלאי והמושלם הוא בתכלית הקרבן, אפר תרומת הדשן. התורה אומרת, זו תורת העולה והיינו מצפים לפגוש בדיני העולה, אך התורה אינה מרחיבה בנושא ועוברת לדבר בתרומת הדשן, מדוע? אלא, אין התורה רוצה לדבר בקרבן עצמו ורוצה להדגיש מעלתו של הקרבן. זו העולה, מלשון עליה של האדם שמגיע להבנה שהוא עפר ואפר כמו תרומת הדשן וזו התכלית, שאדם מגיע לבחינה של אנכי עפר ואפר. אם יהיה לאדם ענווה פשוטה ויראה מה הוא חייב ולא מה אחרים חייבים לו, כמעט כל בעיותיו יפתרו.

אנו עומדים לפני שבת הגדול, שבת זו זכתה לכינוי זה על כך שנצטוו ישראל למשוך את השנה ולקשור אותו במשך ארבע ימים וזה היה ביום שבת. כשהיו שואלים המצריים מה פשר הדבר? היו אומרים להם ישראל כי עוד רגע כל בכורות מצרים ימותו ושהם יוצאים ממצרים. הבכורות שמעו זאת ורצו לפרעה בדרישה לשחרר את ישראל מיד. פרעה לא מקבל את בקשתם ושולח עליהם את צבאו והם נלחמים אחד בשני. על זה נאמר: "למכה מצרים בבכוריהם"- שהבכורים הם שהיכו במצרים.

אם לא היו ישראל מתבטלים לציווי משה בענווה שלהם, הם לא היו עושים את הציווי שהרי זו התאבדות לקחת את אלוקי מצרים ולהתעלל בו נגד ההיגיון והשכל. אומר **מדרש פליאה**: שאלו תלמידיו של ר' יוסי בן קסמא, מתי בן דוד בא? ענה להם, זו תורת העולה. אומרת הגמרא בסוטה: כלו כל הקיצים ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמיים. מתי יבוא משיח? כאשר נישען על הקב"ה.

זו תורת העולה, כאשר הופכת לאפר, שם נעשה הנס. כך כאשר נגיע לענווה זו, יבוא בן דוד. על האדם לא להחזיק טובה לעצמו ולא לחיות עם ראש כלפי מעלה. לא כיבדו אותך? לא קרה כלום!

שואל **החתם סופר**: בתהילים כתוב: "שִׁלַח חֶשֶׁךְ וְיִחְשְׁךָ וְלֹא קֶרֶב אֶת דְּבָרוֹ (דְּבָרוֹ)". מה היה לישראל להמרות את פי השם דווקא במכת חושך? למה לא אמר זאת במכות אחרות? אלא, ידוע שכשאדם כלוא הוא מסוגל לעשות הכל על מנת להשתחרר! כבר מצאנו שהיו אסירים שנצמדו לתחתית הרכב ואילו אדם רגיל כמה זמן יכול להחזיק בזה מעמד? במכת החושך רמז שהיו שני שלבים במכה. הראשון חושך והשני חושך שלא זו איש ממקומו. בטבע האדם, במכת חושך היו כל ישראל צריכים לקחת ציוד ולברוח ממצרים. יש להם שישה ימים של מנוסה ולא ניתן לרדוף אחריהם והיה ראוי שינצלו את ההזדמנות. אבל אפילו אחד לא ברח!

אומר התרגום יהונתן, למה לא ברח אף אחד? שהשביע יוסף את ישראל לומר לבניהם שלא יצאו ממצרים וישארו משועבדים עד שיבואו שני פודים (משה ואהרון) ואמר, ה' יזכור אתכם ויוציא אתכם. לעם ישראל קיימת האפשרות לברוח אבל הם נאמנים למקור. באותה ענווה שעשו את הקרבן, הם מקבלים עליהם לא לצאת ממצרים עד שיקבלו את האות ממשה לצאת. על כך משבחת השכינה את ישראל ואומרת "ולא מרו את דברו", שלא ניצלו את הזמן במכת חושך לברוח.

זו מידה של ענווה שדעת האדם שפלה עליו, אחד כזה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם. אם כן, למדנו שאל לו לאדם להאמין בעצמו עד יום מותו ולא משנה כמה הוא צדיק וכיצד נזכה לראות ניסים? ע"י הענווה! שלא נחזיק טובה לעצמנו, שתמיד נרגיש חסרים וממילא לא נדרוש דבר לעצמנו, רק כך נצליח.

משה איש האלוקים זכה לקנות מידת הענווה בשלימות! לכן שלח אותו הקב"ה לגאול את ישראל, שנלמד ממנו ענווה מה. שעל אף מדרגתו הנעלה היה ענו ושפל רוח. עלינו להתחיל הענווה קודם כל בבית, להוריד מעט את הראש, שהרי יש מספיק נטל על האישה בבית. אחד שידע לעצור ולכבד את האישה, עליו יאמר כאילו הקריב כל הקרבנות כולם.

יהי רצון שנוזכה למידת הענווה ולביאת משיח צדקנו במהרה בימנו אמן!